

Máté-Tóth András

Parallax

Máté-Tóth András

Parallax

Meditációk egy sokszínű világról

Bencés Kiadó
Pannonhalma, 2014

A kiadást támogatta a TÁMOP-4.2.4.A/2-11/1-2012-0001
Nemzeti Kiválóság Program
A kiadó köszönetet mond az Új Ember és a Tiszatáj
kiadóknak, valamint a Barankovics Alapítványnak

Szerkesztette Turai Gabriella

© A szerző, 2014

© A kiadó, 2014

Katalógus és rendelési lehetőség:
www.benceskiado.hu

ISBN 978-963-314-058-1

Bencés Kiadó és Terjesztő Kft.
Felelős kiadó dr. Várszegi Asztrik
Felelős szerkesztő Schmal Alexandra
A borítót Tóth Gábor fotójának felhasználásával
Schmal Károly tervezte
Tördelte Somorjai Gabi
A nyomdai munkálatokat a mondAt Kft. végezte
Felelős vezető Nagy László

Tartalom

Előszó az élő szóhoz (<i>Zatykó László OFM</i>).....	9
A kettő egy	13
A szó születése	16
Akta	19
Áldozat	22
Állat.....	25
Álom	28
Ami összeköt	31
Árok	34
Az iskolát.....	37
Barka.....	40
Biztos.....	43
Blaszfémia	46
Blues.....	49
Bölcs	52
Diszkréció.....	55
Dodona	58
Elegancia	61
Eleven.....	64
Emlékezetpolitika	67
Érintés	71
Erő és hatalom.....	74
Értelmiség.....	78
Fal	81

Fátyol.....	84
Folyamat	87
Giccs	90
Hegy.....	93
Hitoktatás.....	96
Igazság	99
Kapitalizmus.....	102
Karizma	105
Katolikus.....	108
Kelet és Nyugat	111
Két világban.....	114
Kétely	117
Kezdet.....	120
Kivétel	123
Konzervatív	126
Közös.....	129
Kultúra	134
Kurázi	137
Küszöb	140
Líra.....	143
Mágia.....	146
Magyar Hitköztsársaság	149
Mánia.....	152
Megszólalás	155
Mindenszentek – mi mind.....	159
Mindig.....	163
Minimal.....	166
Nagypéntek.....	169
Narthex	172
Négy fül	175
Olimpia	178
Ortodox.....	181
Ösvény.....	184
Panteon.....	187

Parallax.....	190
Periféria	193
Permet.....	196
Pezsgés	199
Pünkösd	202
Reform	205
Rend	208
Ritmus	211
Sorseseemény	216
Sötét éj.....	219
Sötétben.....	222
Szabadidő.....	225
Szentek	228
Szilveszter	232
Szomszéd.....	235
Szorgalom	238
Szűz	241
Tabu	244
Tavaszi.....	247
Tekintély.....	250
Tengely.....	253
Teológus.....	256
Teremtés	259
Tilos	262
Torzó.....	265
Ugrás.....	268
Üres szék	273
Valakié	276
Végső bizonyíték.....	279
Világi	282
Zsidó gyerek	285
A kötetben közölt szövegek első megjelenése	288

Előszó az élő szóhoz

Máté-Tóth András esszéi súlyos kérdéseket vetnek fel, mélyre látnak és láttatnak, mégsem taglóznak le, inkább újabb és újabb kérdéseket szabadítanak föl bennünk. Nem vagyok dohányos, mégis, amikor ennek a titkát kerestem, az a szó fészkelte be magát az agyamba, hogy *cigaretta*. De mi köze ezeknek az írásoknak a *cigaretta*-hoz? Harminckét éve már, hogy olvastam az *Új Írás*ban egy beszélgetést Pilinszky Jánossal Bach zenéjéről, s ott szerepel ez a szó, különös súllyal: „A zene szól, irtóztató erejű, és ugyanakkor szelíd, mint az égbolt. A kozmosz berendezésének, egy csillagnak annyi súlya sincs, mint egy *cigaretta*-magnak, s Bach, a gigászi erő, teljesen súlytalan és teljesen szabadon hagy.” Ez a bachi paradoxon jellemzi ezeket az írásokat.

A *Parallax* esszéi felett e műfaj megalkotójának, Montaigne-nek és az ő *Esszéinek* a lelke lebeg. Ő a valóságot a maga élő, eleven, mozgó, alakuló, változó, fejlődő mivoltában szemlélte s ábrázolta: „Tárgyamat nem bírom megállítani... Ott csípem nyakon, ahol

a vele való játék közben elkapom... Mindig más-más szemszögből látom a dolgokat.” Itt nincsenek – ahogy a *Parallax*ban sincsenek – megdönthetetlen állásfoglalások, de vannak heuréka-szerű fölfedezések, fölismerések, a nézetekből adódó meglátások. És van alázat az igazsággal szemben, és ebből fakadóan van dialóguskész tisztelet az igazságkeresőkkel szemben.

Montaigne az igazságkeresést olyan vadászathoz hasonlítja, melyben a nagyvad leteríthetetlen: „Haj-sza és vadászat az igazi elemünk... Hogy ejtünk-e vadat vagy sem, az mellékes: mi csak arra születtünk, hogy hajszoljuk az igazságot; leteríteni őt magasabb hatalomra tartozik.” Ezzel teljes szinkronban vannak Máté Tóth András írásai. És éppen ezért tudnak segíteni abban, hogy „elsajátítsuk és gyakoroljuk is annak művészetét, hogy hogyan élhetünk együtt a misztériummal, mely meghalad bennünket” (Benoît Standaert: *Jézus terében*).

Az igazság iránti alázat óv meg mindenféle, akár liberális, akár fundamentalista fanatizmustól, csordaszellemtől, s ad szabad szemet. Montaigne azzal büszkélkedhet az *Esszé*kben, hogy „az államunkat dúló civakodások idején nem feledkeztem meg sem ellenfeleim jó tulajdonságairól, sem azok fogyatékos-ságáról, akiket követtem”. Ez a szabad levegő árad e könyv lapjairól is.

A *Parallax* írásai nem tartalmazznak vallomásokat, mégsem hagynak kétséget afelől, hogy szerzőjük otthonosan érzi magát a kereszténység Szent Hagymányában. Benne él és belőle. Szavai arról tanúskodnak, hogy ez a hagyomány élhető és éltető. Ennek az élet-elevenségnek két jele világlik ki különösen is az írásokból: a dialógusra és a megújulásra való készség.

„Áldott az, aki az újat hozza. Azt az újat, amely régi, de mi újnak látjuk.” (Kosztolányi Dezső: *Nyelv és lélek*).

Zatykó László OFM

Parallax

Adott tárgy eltérő nézőpontból történő megfigyelése a tárgy felől nézve szöveget alkot, amit a geometria parallaktikus szögnek nevez. Minél nagyobb a távolság a két megfigyelési pont között, annál nagyobb a szög. A parallax a parallel rokona. Utóbbiban a nézőpont és a megfigyelt tárgy között egyenes vonal húzódik, s ahány tárgy, annyi nézőpont. A parallaktikus nézet sajátossága egyfelől az, hogy egyetlen tárgyra fókuszál, másfelől a folyamatos közlekedés olyan nézőpontok között, amelyek egyébként egymással nem egyeztethetők össze. Slavoj Žižek szlovén származású neomarxista gondolkodó egész monográfiát szentelt e fogalom kifejtésére. Számára a három legfontosabb nézőpont, amelyek mindegyike felmutatja parallaktikus sajátosságait, a filozófiai, a tudományos és a politikai.

A parallax sok mindenre megtanít, ahogyan tanította az egyiptomi csillagászokat, a görög matematikusokat vagy a római geodétákat. A mai posztmodern filozófiában többek között Jacques Lacan és Žižek nyo-

mán a parallax a gondolkodás technikája, a személy és a társadalom szintjén egyaránt. A mai gondolkodás meghatározó – egyesek szerint inkább csak divatos – iskolái szerint a gondolkodás tárgyáról, úgy is fogalmazhatjuk, az igazságról a figyelem és a megértés áthelyeződött az emberre, aki lát, gondolkodik. Radikálisabb megfogalmazás szerint már nincsenek olyan jellegű igazságok, amelyek metafizikai garanciákkal rendelkeznének, amelyek tartalmát tehát ne az biztosítaná, hogy megértjük őket, hanem valami megértésen, időn és téren túli valóság, maga Isten vagy a Lét vagy bármely más néven nevezett, esetleg tisztelt abszolútum.

A Bibliát ismerő ember ilyenkor óhatatlanul aszszociál a „mi az igazság” pilátusi kérdésre, amely klasszikussá vált mindazon esetekre, ahol az igazságba vetett mély hit vagy a feltétlen melletti elkötelezettség alapjaiban kérdőjelezhető meg. Mint valami gondolkodási vagy döntési hiba, amely mindent félreért, mert nem látja át a helyzeteket, a bonyolult politikai összefüggéseket, s ezzel kirekeszti magát az értők, a talpraesettek, a mindenkor eligazodók közül. Mielőtt azonban bizonyos igazságfelfogást kereszténynek jelölnénk, s erre hivatkozva más felfogásokat nemcsak filozófiai, hanem vallási alapon elutasítanánk, érdemes mélyebbre ásni, s azt kérdezni: vajon a kereszténység nem az arra irányuló világtörténelmi kísérlet-e, hogy a végső soron mindig titok-

ként maradó, ám önközlésében fáradhatatlan Isten szavát minden kor dadogásában megfogalmazza? S ha erre igennel merünk válaszolni, akkor megszívlelhetjük Gianni Vattimo alábbi szövegét:

Ha az egyház felismerné, hogy a keresztény hit felszabadító értelmét éppen hogy az objektivitás igényének feladása bontakoztathatja ki, akkor végre pontot tehetne az igazság és a felebaráti szeretet közötti eldönthetetlen vita végére, amely történelme során annyiszor akadályozta. Az egyetlen igazság, melyet a Szentírás kinyilatkoztatott számunkra, és amely nem szorult az idők során semmiféle mítosztalanításra – minthogy nem kísérleti alapú, logikai vagy metafizikai kijelentés, hanem gyakorlati felszólítás –, a szeretet igazsága, a caritas.